УДК 343.84 Кльован Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ РЕЖИМУ В КОЛОНІЯХ РІЗНИХ ВИДІВ

Досягнення цілей покарання і кримінально-виконавчої діяльності, підвищення ролі покарання як засобу протидії злочинності обумовлює функціонування системи, яка б забезпечувала можливість застосування до засуджених різних категорій відповідних обсягів карального і виховного впливу в оптимальному їх співвідношенні згідно принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання.

Серед учених, які досліджували певні аспекти режиму позбавлення волі можна назвати таких як М.О. Бєляєв, М.Я. Гінзбург, В.О. Меркулова, О.С. Міхлін, І.В. Саленков, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, І.С. Яковець та інші. Проте питанням співвідношення обсягу правообмежень в різного виду кримінально-виконавчих установах не приділялося достатньої уваги.

Метою дослідження є виявлення і аналіз особливостей порядку виконання і умов відбування позбавлення волі в колоніях різних видів.

Основний обсяг кари покарання у вигляді позбавлення волі укладений в режимі, що встановлюється в місцях позбавлення волі, положення якого вимагають створення різних умов відбування покарання для різних категорій засуджених. У кримінально-виконавчому законодавстві визначені правила і вимоги режиму, які є загальними для всіх видів УПВ закритого типу і врегульовують порядок виконання і відбування покарання у вигляді позбавлення волі. Проте режим у виправній колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання буде значно відрізнятися від режиму у виправній колонії максимального рівня безпеки, при чому не за сутністю, а за ступенем суворості. Обґрунтовано вважається, що особливості процесу відбування покарання в колоніях різних видів проявляються у порівняно більших чи менших правообмеженнях, які застосовуються до засуджених, а точніше – у наділенні їх більшим чи меншим обсягом прав.

Засуджені до позбавлення волі можуть відбувати покарання у колоніях різних видів, перебувати протягом строку відбування покарання у дільницях різних видів та приміщеннях різних типів, їм можуть бути змінені умови тримання в залежності від їх поведінки у бік як послаблення, так і посилення правообмежень, а також до засуджених до позбавлення волі можуть застосовуватись певні заходи заохочення і стягнення, які хоч і тимчасово, але змінюють обсяг заборон і дозволів. Отже, не дивлячись на те, що законом встановлені загальні вимоги і правила режиму, обсяг правообмежень, що застосовуються до засуджених до позбавлення волі, буде різним в залежності від тяжкості злочину, особистості засудженого та може змінюватися в залежності від його поведінки в період відбування покарання.

Передбачений кримінально-виконавчим законодавством режим має свої особливості у виховних колоніях, виправних колоніях трьох рівнів безпеки и двох видів умов тримання, а також у п’яти структурних дільницях колоній, приміщень трьох типів, в ДІЗО та карцері. Відрізняється ступінь ізоляції засуджених, їх можливість вільно пересуватися в межах певних структурних одиниць, частота і характер контактів із зовнішнім світом (побачення, листування і телефонні розмови, виїзд, вихід за межі установи, проживання за межами установи), обсяг коштів, що можуть витрачати засуджені, та обсяг зарахувань на особовий рахунок заробітку. Дані аспекти визначили критерії для порівняльного аналізу режимних правил у зазначених вище організаційно-структурних одиницях.

Найсуворіший режим позбавлення волі встановлюється у виправних колоніях максимального рівня безпеки, де засуджені (а це можуть бути лише чоловіки) тримаються в умовах суворої ізоляції. Проте для засуджених до позбавлення волі на певний строк і довічного позбавлення волі правила режиму відрізняються в межах однієї установи. Перші тримаються у звичайних жилих приміщеннях та приміщеннях камерного типу (багатомісних), другі – в приміщеннях камерного типу по двоє, а в установлених законом випадках можуть триматися в одиночних камерах.

Перші можуть одержувати щомісяця короткострокове і один раз на три місяці тривале побачення, другі - один раз на три місяці короткострокове побачення. Самодіяльні організації серед засуджених до довічного позбавлення волі не створюються. Вони залучаються до праці тільки на території колонії з урахуванням вимог тримання їх у приміщеннях камерного типу. Переміщуються такі засуджені під конвоєм і в наручниках. Зміна умов тримання передбачена для них в таких формах: додатково витрачати на місяць гроші в сумі до 20% - після відбуття 10 років строку покарання; брати участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру – після відбуття 15 років строку покарання; переведення з ПКТ, в яких тримаються дві особи, до багатомісних ПКТ - після фактичного відбуття у таких приміщеннях не менш як 15 років строку покарання; з багатомісних ПКТ до звичайних жилих приміщень - після фактичного відбуття у таких приміщеннях не менш як 5 років строку покарання.

Засудженим до позбавлення волі, які тримаються в приміщеннях камерного типу, як і засудженим до довічного позбавлення волі надається щоденна прогулянка тривалістю одна година.

При оплаті праці засуджених, за умови, що вони виконують норми виробітку або встановлені завдання і не допускають порушень режиму!, на їх особовий рахунок зараховується незалежно від усіх відрахувань 15% нарахованого їм місячного заробітку. Засуджені до позбавлення волі можуть витрачати на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші, зароблені у виправній колонії, в сумі до 70% мінімального розміру заробітної плати, засуджені до довічного позбавлення волі – до 50%.

Аналогічні до виправних колоній максимального рівня безпеки режимні правила встановлюються для засуджених, які тримаються в ДІЗО та карцері але без можливості на період стягнення відправляти і отримувати листи, посилки, передачі, телефонувати, мати побачення.

Особливості відбування покарання засудженими у виправних колоніях середнього рівня безпеки полягають в дозволі витрачати на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші, зароблені у виправній колонії, в сумі до 80% мінімального розміру заробітної плати. Кількість і види побачень відповідають передбаченим для засуджених до позбавлення волі на певний строк, які тримаються в колонії максимального рівня безпеки. Право на поліпшення умов тримання та дозвіл додатково витрачати на місяць гроші в сумі 40% мінімального розміру заробітної плати засудженим, які тримаються в дільниці ресоціалізації, може бути надано після відбуття не менше половини строку покарання.

Додаткові дозволи надаються засудженим, які тримаються в дільниці соціальної реабілітації: вони можуть виїжджати за межі колонії у зв'язку з винятковими особистими обставинами і на їх особовий рахунок зараховується незалежно від усіх відрахувань не менш як 75% нарахованого їм місячного заробітку.

Засуджені у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання мають право витрачати на місяць до 100% мінімального розміру заробітної плати. Після відбуття не менше однієї третини строку покарання засуджені, які тримаються в дільниці ресоціалізації, мають право на поліпшення умов тримання і їм може бути дозволено додатково витрачати на місяць гроші в сумі 50% мінімального розміру заробітної плати.

Найбільший обсяг прав і свобод мають ті засуджені до позбавлення волі, які тримаються у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання. Режимні правила в даного виду колонії законодавець прирівнює до режиму тримання засуджених у дільницях соціальної реабілітації виправних колоній (ст. 138 КВК України) та у виправних центрах (ст. 9 Правил внутрішнього розпорядку). ПКТ тут не створюється, оскільки дисциплінарне стягнення у вигляді переведення до ПКТ у цих колоніях не застосовується, так як засуджені, які злісно

порушують режим тримання, відповідно до ч.3 ст.102 КВК України підпадають у встановленому порядку переведенню на більш високий рівень безпеки. Засуджені, які працюють, мають право на щорічний короткочасний виїзд за межі колонії тривалістю 14 календарних днів.

Передбачені законом структурні дільниці у виховних і виправних колоніях також визначають певні особливості режимних правил, котрі впливають на суворість ізоляції засуджених, які в них перебувають. Оскільки створення дільниць передбачено для всіх колоній, то режим в межах однакових дільниць, але в колоніях різного виду і рівня безпеки буде однаковим. Так, дільниця ресоціалізації утворюється у всіх видах колоній, включаючи виховну, дільниця посиленого контролю – у всіх виправних колоніях, види дільниць у виправних колоніях мінімального і середнього рівня безпеки співпадають. Такий підхід дає можливості застосовувати загальні для установ виконання покарань закритого типу режимні правила і вимоги та одночасно максимально індивідуалізувати процес виконання відбування покарання, наблизити до змін у поведінці засудженого.